

300 миль назад

Коломійчук Б. 300 миль на схід. Львів: ВСЛ, 2021. 320 с.

Новий роман Богдана Коломійчука – продовження розповіді про пригоди комісара Адама Вістовича, з яким читачі мали можливість познайомитися з попередніх збірок оповідань, повістей та романів, як-от: «Готель «Велика Пруссія», «Експрес до Галіції». Якщо у першому романі - це рік 1905, в «Експресі до Галіції» - 1906, то події у романі «300 миль на схід» розгортаються у 1920 році, через два роки після завершення Першої світової війни, війни нових технологій (коли чи не вперше, але не востаннє, технічний прогрес був скерований на знищення людини, а не створення кращого життя): застосування отруйних газів, перші танки, перші бомбардувальники. Саме з останніми і будуть пов'язані події книги.

1920 – ідеальний рік, щоб показати людей, які поволі починають оговтуватися від страхіть, як сказав один із персонажів, «тієї безглуздої війни», спостерігають за перерозподілом Європи та зміною сильних фігур на політичній шахівниці, не розуміючи, де ж тепер їхня земля, і чи є вона взагалі, вже не кажучи про розруху, бідність, моральне зубожіння.

Проте більшість подій у романі – це рік 1907 та Перша світова. Скромний, на перший погляд, поліціант опиняється у вирі цієї війни, певною мірою, впливаючи на окремі її епізоди, і не завжди позитивно. Він вже не ловить злочинців та вбивць, а опиняється у центрі абсолютно інших подій.

Особливістю нового роману Б. Коломійчука є те, що чимала частина подій переповідається самим Вістовичем, відтак він постає перед нами дещо іншим, ніж у попередніх творах. Не таким жорстким та цинічним. І якщо раніше автор не дуже переймався почуттями свого персонажа, то тепер емоційна сфера головного героя часто є домінуючою. Він уважно спостерігає за світом довкола нього, навіть здається, що відчуває його шкірою. Він хвилюється за тих, хто поряд, йому болять його втрати і сновидіння, що вряди-годи переслідують (до речі, оніричний хронотоп відграє у цьому творі неабияку роль). Це визнає і сам герой: «Чорт забирай, як же я постарів і яким став сентиментальним... А тоді був зовсім інакшою людиною». Він вже не ловить упирів та не звільняє заблукані душі з їхніх в'язниць, жодної містики, як це було у перших історіях про Вістовича. Проте незмінними залишаються музика, шахи та гастрономічні вподобання: «Звучання мого власного прізвища в цьому місці змусило мене сіпнутись, як від укусу. Та ще більше я оторопів, коли побачив, що в руках офіціант тримає тацю, на якій стояла шахівниця з незавершеною партією. Одного мого погляду на шахову дошку вистачило, аби я впізнав нашу із Редлем партію, де він грав за чорних, а я – за білих. Причому моє ігрове становище лишалося вкрай безнадійним. Просто диво, що фігури зберегли свій порядок і не зрушили ані на клітинку за цілих дванадцять років!»

От тільки якщо раніше було зрозуміло, де білі, а де чорні, де чужі, а де свої, то війна усе змінює. І остерігатися треба не незнайомців, а своїх, а точніше, тих, котрі здавалися своїми. Хоча звісно, залишаються вірні друзі, що мандрують з головним персонажем із книги у книгу. Дихотомія «свій-чужий» стосується не тільки самосвідомості, а й колись рідних локусів. Нова держава, нові правила – і ось уже твоє місто стає чужим, та й небезпечним: «Спогади бувають болючими, але вони – єдиний мій зв'язок із Лембергом. Містом, де на мене більше ніхто не чекає». Людина без домівки, а Вістович саме таким і є: у нього немає власного помешкання; людина без речей, що асоціювалися би з рідним домом чи прив'язаностями; більша частина його життя – це вулиці, готелі, ресторани, подорожі. Номо viator, шлях якого ніколи не веде додому. Людина, що усвідомлює свою національну ідентичність, але, не маючи держави власної, працює на чужі, і у цьому її найбільша драма.

Отже, перед нами розгортається серйозна і тривала у часі шахова партія – з 1907 по 1920 роки. Усе пов'язане, а доля залежить від наступного твого ходу, як і шахова гра, от тільки на шахівниці історії не фігурки, а держави та люди. Яка роль відведена Вістовичу у цій грі? Роль пішака, при чому непрохідного, як спочатку видається гравцям. Чи зміниться ситуація згодом? Відповідь є у романі, в якому напрочуд вдало поєднується історична правда з авторським вимислом.